

## IV. KRONIKA

### POSIEDZENIE KOMISJI HISTORYCZNO-PRAWNEJ POLSKIEGO TOWARZYSTWA HISTORYCZNEGO NA TEMAT PROJEKTÓW NOWYCH PROGRAMÓW PRZEDMIOTÓW HISTORYCZNO-PRAWNYCH NA STUDIACH PRAWNICZYCH

W dniu 23 kwietnia 1975 r. odbyło się w Warszawie posiedzenie Komisji Historyczno-Prawnej PTH poświęcone omówieniu proponowanych w ramach reformy studiów prawnych nowych programów przedmiotów prawnohistorycznych. Obrady stanowiły więc kontynuację wymiany poglądów na temat, żywo dyskutowany już na ogólnopolskiej Konferencji historyków prawa w Karpaczu, w maju 1974 r. O ile jednak w Karpaczu zajmowano się z konieczności, wobec braku szczegółowych materiałów, ogólnymi założeniami i zasadniczym kierunkiem reformy, o tyle na posiedzeniu Komisji podstawę dyskusji stanowiły ramowe projekty programów, przygotowane przez przewodniczącego Komisji Reformy Studiów Prawnych przy Ministrze Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, prof. Jana Baszkiewicza. Projekty te zostały przed posiedzeniem rozesłane pomiędzy uczestników, którzy mieli również okazję zapoznać się z alternatywnymi projektami opracowanymi w Instytucie Historii Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, a także z przygotowanym przez prof. Bogusława Leśnodorskiego ujednoliconym programem wykładu historii administracji na studiach administracyjnych.

Zebraniu przewodniczył dotychczasowy przewodniczący Komisji, prof. Juliusz Bardach. Poinformował on zebranych, że zgodnie z wnioskiem Komisji Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Historycznego na następną kadencję powołał do pełnienia funkcji przewodniczącego prof. Kazimierza Orzechowskiego; ponadto Zarząd Główny PTH dokooptował do składu Komisji prof. Katarzynę Sójkę-Zielińską oraz doc. Zygfrieda Rymaszewskiego. Prof. K. Orzechowski podziękował zgromadzonemu za wybór i za serdeczne gratulacje, złożone mu przez ustępującego przewodniczącego oraz pozostałych uczestników posiedzenia.

Referat wprowadzający do dyskusji wygłosił prof. J. Baszkiewicz, wyjaśniając w nim intencje autorów reformy studiów oraz omawiając sposób realizacji tych zamierzeń przy opracowywaniu projektów nowych programów historyczno-prawnych. Kładł on nacisk na fakt, że planowana reforma powinna stanowić wstępny krok do systematycznych prac nad podniesieniem poziomu kształcenia, zakładając intensyfikację nauczania, radykalne unowocześnienie metod dydaktycznych, rozszerzenie horyzontów absolwenta studiów prawnych. Ograniczony więc zostanie tradycyjny wykład na korzyść konwersatoriów, seminariów kierunkowych, ćwiczeń w terenie, zajęć w sądach, gier symulacyjnych i innych podobnie intensywnych form szkolenia. Realizacja tych planów wymagać będzie zasadniczej poprawy wyposażenia uczelni oraz stworzenia i egzekwowania szerokiego programu dokształcania kadry dydaktycznej, ale reforma zakłada właśnie zmuszenie władz, a także personelu nauczającego do podjęcia takich wysiłków i mobilizacji niezbędnych funduszy. Proponowana organizacja studiów cechować się będzie stosunkowo dużą elastycznością, co znajdzie wyraz w swobodnym ustalaniu przez rady wydziałowe

sekwencji przedmiotów, decydowaniu o wykładaniu na poszczególnych wydziałach niektórych przedmiotów z grupy „do wyboru”, ustalaniu szczegółowego zakresu programów zajęć. W odniesieniu do przedmiotów historycznych przewidziana jest integracja zajęć rozproszonych dotąd między kilka odseperowanych od siebie dyscyplin w ramach trzech przedmiotów wykładowych, których programy ogólne zostały zebrany przedstawione. Są to na kierunku prawniczym historia ustrojów państwowych i historia prawa, na kierunku administracyjnym historia doktryn politycznoprawnych. Prof. Baszkiewicz podkreślił, że sama reforma jest sprawą przesądzoną, dyskutować natomiast należy nad najwłaściwszym sposobem wprowadzenia jej w życie.

W dyskusji na ogół z uznaniem wyrażano się o założeniach ogólnych reformy, natomiast konkretne rozwiązania wzbudziły liczne wątpliwości. Za jedynie skuteczną drogę do istotnego podniesienia poziomu kształcenia uznano poprawę bazy materialnej i kadrowej na uczelniach nie zaś zmiany programowe, co ze szczególnym naciskiem podkreślali prof. K. Sójka-Zielińska, S. Grodziski i B. Leśnodorski. W wielu wypowiedziach podniesiono nierealność proponowanych programów, gdyż słusznie dążenie do rozszerzenia zakresu tematycznego doprowadziło w praktyce do ogromnego ich przeładowania (prof. K. Kolańczyk, J. Matuszewski, H. Kupiszewski, Z. Kaczmarczyk, Z. Zdrójkowski). Wszyscy dyskutanci wypowiedzieli się przeciw likwidacji historii państwa i prawa polskiego, wytaczając w tej kwestii zarówno argumenty naukowo-dydaktyczne, jak i polityczne. Żywy sprzeciw wzbudził też projekt włączenia wykładu prawa rzymskiego do historii prawa. Według opinii licznych dyskutantów odbije się to na ogólnej kulturze prawniczej absolwentów, a ponadto grozi zaprzepaszczeniem świetnego dorobku nauki prawa rzymskiego w Polsce. Z tych względów zebrani uznali za bardziej odpowiadające dzisiejszym potrzebom alternatywne projekty programów, przygotowane na Wydziale prawa Uniwersytetu Warszawskiego. W poszukiwaniu najwłaściwszego rozwiązania dylematów ujawnionych w trakcie dyskusji, doc. S. Russocki zaproponował pozostawienie radom wydziałowym swobody przyjęcia programu reformy lub zastosowania innych rozwiązań i wykorzystanie najbliższych lat dla analizy zebranych doświadczeń. Prof. Z. Zdrójkowski sugerował odroczenie wprowadzenia reformy co najmniej do roku 1976/77, a w tym czasie kontynuowanie dyskusji i modyfikację projektów. Do tej ostatniej propozycji nawiązał prof. J. Bardach, stwierdzając, że nawet najdoskonalsza reforma byłaby trudna do zrealizowania wobec tak licznych zastrzeżeń w środowisku historyków prawa. Zebrani postanowili przedstawić stanowisko Komisji Ministrowi Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, postulując włączenie do dalszych prac nad reformą dwu przedstawicieli Komisji w osobach prof. K. Kolańczyka i K. Sójki-Zielińskiej.

W wykonaniu tego postanowienia sformułowana została uchwała stwierdzająca co następuje: „Po wysłuchaniu referatu wprowadzającego prof. Jana Baszkiewicza i szczegółowej dyskusji Komisja Historyczno-Prawna przy Zarządzie Głównym PTH pozytywnie oceniła te założenia reformy, które zdążają do unowocześnienia metod i treści kształcenia prawniczego. Komisja stanęła na stanowisku, że ważnym elementem nowoczesnego kształcenia prawników jest intensyfikacja studiów polegająca w szczególności na stosowaniu nowych metod dydaktycznych, zapewniających bliższy i częstszy kontakt słuchaczy z wykładowcą. Temu celowi służą stosowane z powodzeniem w niektórych ośrodkach już na I roku studiów konwersatoria wprowadzane częściowo w miejsce wykładu kursowego. Sprzyjają one aktywnemu udziałowi studentów w procesie dydaktycznym, jak również rozwijaniu ich indywidualnych uzdolnień i zainteresowań. Komisja wypowiedziała się w szczególności za ich rozwijaniem w zakresie dyscyplin historyczno-prawnych. Komisja dała wyraz przekonaniu, że w procesie kształcenia nowoczesnego prawnika, ważne miejsce przypada dyscyplinom historycznoprawnym, które w myśl założeń metodologii marksi-

stowskiej stanowią podbudowę studiów nad prawem współczesnym oraz są niezbędnym elementem szeroko pojętej kultury prawniczej. Zapoznają one również słuchaczy z podstawowymi pojęciami prawnymi i stanowią wprowadzenie do obowiązujących instytucji i systemów prawnych. Realizacja tych celów w przedmiotach historycznoprawnych wymaga przegrupowań treści eksponujących jeszcze w większym stopniu problematykę nowożytną i najnowszą oraz rozwijania zagadnień prawa sądowego i szeroko pojmowanej administracji wraz z prawem administracyjnym. Prace te zostały podjęte i znajdują wyraz w wydanych już oraz będących w przygotowaniu podręcznikach i skryptach.

Przechodząc do oceny projektów ramowych poszczególnych przedmiotów historycznoprawnych Komisja wypowiedziała się z naciskiem za koniecznością utrzymania jako odrębnego przedmiotu Historii Państwa i Prawa Polski. Jego „roztopienie” w porównawczo ujmowanej historii powszechnej państwa i prawa stawiałoby studia uniwersyteckie w Polsce Ludowej w sytuacji wyjątkowej w skali europejskiej. Polskie Wydziały Prawa byłyby jedynymi pozbawionymi historii ojczystego państwa i prawa jako odrębnego przedmiotu. W szczególności — jak zwrócono uwagę — w krajach wspólnoty socjalistycznej historia ojczystego państwa i prawa zajmuje ważne miejsce, a w republikach narodowych ZSRR istnieją nawet dwa obowiązujące przedmioty w postaci historii państwa i prawa ZSRR oraz historii odpowiedniej republiki. Za utrzymaniem historii Państwa i Prawa Polski przemawiają nie tylko względy dydaktyczne, ale i naukowe, oparte o bogaty dorobek i tradycje tego przedmiotu, jak również zrozumiałe względy polityczne.

Dyskutancki wypowiedzieli się za utrzymaniem jako osobnego przedmiotu prawa rzymskiego podnosząc jego szczególną wartość dla wyrobienia ogólnej kultury prawniczej, kształcenia myślenia prawniczego i przyswojenia siatki pojęć prawnych. Ze względu na to zebrani uznali za niecelowe łączenie tego przedmiotu z projektowaną „powszechną historią prawa”. Historia prawa powinna stanowić — zdaniem Komisji — drugą część porównawczej historii powszechnej państwa i prawa lub wejść w charakterze przedmiotu specjalistycznego na wyższe lata studiów.

W związku z przebudową na Wydziałach Prawa studiów administracyjnych Komisja wypowiedziała się za uwzględnieniem wśród przedmiotów podstawowych historii administracji XIX i XX wieku. Przedmiot ten jest wykładany już obecnie w wielu uczelniach w różnych zakresach i wymaga ustalenia programu dostosowanego do jego roli jako podbudowy dla przedmiotów traktujących o administracji współczesnej”.

\* \* \* \* \*

W dniu 7 marca 1975 r. odbyła się na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie publiczna obrona pracy doktorskiej mgr Wacława Uruszczaka pt. *Próba kodyfikacji prawa polskiego w pierwszej połowie XVI wieku. Korektura praw z 1532 r.*

Promotorem pracy był prof. dr habil. Adam Vetulani, zaś recenzentami: prof. dr Juliusz Bardach (UW), prof. dr Jarema Maciszewski (UW) oraz doc. dr habil. Wojciech M. Bartel (UJ).

Rada Wydziału jednogłośnie nadała mgr Wacławowi Uruszczakowi stopień naukowy doktora nauk prawnych.

\* \* \* \* \*

Na zaproszenie Société d'Histoire du Droit prof. dr Michał Szczaniecki wygłosił w Paryżu na posiedzeniu Towarzystwa wykład pt. *Les origines de la démocratie nobiliaire en ancienne Pologne* w dniu 19 kwietnia 1975 r.

\* \* \* \* \*

W dniach 19-21 maja 1975 r. odbył się w Bari międzynarodowy kongres poświęcony historii państwa normañskiego na Sycylii, tzw. „Dni normañskie”, zorganizowane przez Ośrodek Studiów Normañsko-Szwabskich (Centro di Studi Normanno-Svevi) przy uniwersytecie w Bari. Ośrodek ten istnieje dopiero od kilku lat, ale posiada już bogatą bibliotekę i rozwija żywą działalność, także wydawniczą. Kieruje nim grono miłośników historii Sycylii, z prezesem Ośrodka, rektorem uniwersytetu w Bari, prof. E. Quagliariello, na czele. W pracach Ośrodka uczestniczą głównie uczeni włoscy (C. G. Mor, C. D. Fonseca), niemieccy (C. Willemsen), francuscy (L. R. Ménagez, A. Guillou).

Tegoroczne „Dni” poświęcone były początkom państwa normañskiego na Sycylii pod rządami wielkiego hrabiego Rogera, a więc jeszcze przed powstaniem królestwa.

Otwarcie kongresu nastąpiło w auli uniwersytetu, w pozostałe zaś dni obradowano w innych miejscach stanowiących zabytki starego Bari, m. in. w średniowiecznym Portyku Pielgrzymów przy bazylice Św. Mikołaja. Wygłoszono w sumie dwanaście referatów i kilka komunikatów. Ich tematem były nie tylko kwestie ustrojowe (referaty C. Mora, P. de Leo), w tym stosunek państwa do Kościoła (ref. S. Fodale, C. D. Fonseca), ale i szeroko uwzględniane stosunki społeczne (zwłaszcza S. Tramontona). Sporo miejsca poświęcono historii sztuki (M. S. Calò, G. Maetzke, V. Pace, J. Raspi-Serra), a szczególną uwagę — roli Arabów na Sycylii (U. Rizzitano) oraz historiografii normañskiej i bizantyńskiej XI i XII stulecia (M. Oldoni, F. Burgarella). Dla prawników — mediewistów szczególnie cenny był referat A. Guillou o wymiarze sprawiedliwości za rządów Rogera i referat H. Enzensbergera o kancelarii Rogera I. Kwestie porównawcze uwzględnił w dużej mierze G. Musca, przedstawiając rolę Normanów w Anglii i na Sycylii. Treść referatów, jak również dyskusja dowiodły konieczności kontynuowania badań w tej dziedzinie oraz dużej wartości współpracy specjalistów z różnych krajów.

Przerwy w pracach kongresu wypełnili organizatorzy zwiedzaniem starego Bari oraz wycieczkami w piękne okolice tej części Apulii.

Z krajów demokracji ludowej udział w kongresie wzięła prof. Irena Malinowska-Kwiatkowska.

\* \* \* \* \*

Na zaproszenie Uniwersytetu w Katanii prof. dr Irena Malinowska-Kwiatkowska wygłosiła dnia 26 maja 1975 r. na Wydziale Nauk Politycznych tegoż uniwersytetu wykład o nauce prawa w Polsce XIX w. i znajomości włoskiego kodeksu cywilnego z 1865 r. na ziemiach polskich.

\* \* \* \* \*

Kierownik Zakładu Historii państwa i prawa Polski XIX i XX w. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, prof. dr Jan Wąsicki, mianowany został rektorem Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze na okres do 1978 r.

Materiały nadesłali:

HUBERT IZDEBSKI  
JERZY MALEC  
IRENA MALINOWSKA-KWIATKOWSKA  
MAREK SEDEK  
KRYSTYNA SIKORSKA-DZIEGIELEWSKA  
ANDRZEJ ZAKRZEWSKI